

Скорик Галина Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
теоретичної та прикладної економіки
Національного університету “Львівська політехніка”
ORCID: 0000-0002-6637-7252
e-mail: gskoryk67@gmail.com*

Гринчишин Юрій Олегович

*студент Національного університету “Львівська політехніка”
ORCID: 0000-0003-2232-1254
e-mail: yurii.hrynchshyn.ua.2017@lpnu.ua*

КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ

Обґрунтовано суть, принципи і особливості конкурентної політики. На основі аналізу звітності Західного Міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України визначено головні проблеми реалізації конкурентної політики в умовах сучасних соціально-економічних викликів. Визначено головні напрямки удосконалення конкурентної політики, спрямовані на розвиток конкуренції, демонополізацію потенційно конкурентних та монопольних ринків.

Ключові слова: конкурентна політика держави; конкуренція; захист економічної конкуренції; монополізм; демонополізація; рівні умови господарювання.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування національного ринку загалом і окремих товарних ринків залежить від рівня розвитку конкуренції на них. Ключовим інструментом для створення сприятливих умов функціонування ринків є конкурентна політика держави, покликана створити рівні умови для усіх учасників ринків, забезпечити ріст ефективності виробництва, підвищення якості товарів і послуг, справедливості цін, зростання конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, а відтак – стимулювання інвестицій, стабільне економічне зростання та ріст добробуту суспільства.

Зміни соціально-економічного розвитку країни, спричинені геополітичними, технологічними, економічними і соціальними чинниками, породжують щоразу нові виклики для конкурентної політики держави. До цього переліку додалася пандемія COVID-19, суттєво вплинувши на діяльність підприємницького середовища, домогосподарств, на світову економіку загалом. Розвиток ефективного конкурентного середовища на товарних ринках є передумовою для відновлення стабільного економічного зростання на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку.

З огляду на це, виникла необхідність переосмислення механізму та набору інструментів конкурентної політики щодо їх адекватності сучасній ситуації,

їх ефективності та спроможності забезпечити досягнення визначених цілей і завдань. На сучасному етапі змінюються акценти конкурентної політики, спричинені змінами конкурентного середовища та завданнями економічної політики загалом. При цьому формування конкурентної політики має відбуватися як цілісної системи впливу органів державної влади на діяльність суб'єктів господарювання та товарні ринки, відповідно до загальнодержавних цілей і пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Методологічну основу дослідження становлять методи системного аналізу, формально-логічний, діалектичний і статистичний методи, єдності теорії і практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і прикладних засад конкурентної політики присвячені роботи українських і зарубіжних вчених, серед яких: В. Лагутін, З. Борисенко, А. Герасименко, Г. Филюк, К. Кантур, Т. Швидка, Ю. Ясько, Т. Щербакова, М. Портер, О. Кілієвич та інші.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значний доробок у питаннях конкурентної політики, актуальними залишаються проблеми щодо механізму, інструментів і методів реалізації конкурентної політики з урахуванням соціально-економічних змін у суспільстві, зміна акцентів в її реалізації, враховуючи наявні проблеми, динаміку і структуру порушень конкурентного законодавства, потребу в узгодженні конкурентної політики з усією системою державного регулювання національної економіки та адаптацію до конкурентної практики в розвинутих країнах світу. Тому подальшого дослідження потребують питання удосконалення конкурентної політики держави в умовах нових викликів.

Метою статті є теоретичне дослідження конкурентної політики, визначення головних проблем у реалізації конкурентної політики на основі аналізу діяльності Західного Міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України (далі – ЗМТВ АМКУ) та формулювання рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Конкурентна політика держави займає особливе місце в системі державного регулювання економіки. Необхідність її розробки та реалізації обумовлена потребою розвитку економічної конкуренції на товарних ринках. Як окремий напрям економічної політики вона спрямована на недопущення обмеження і спотворення конкуренції в діях економічних суб'єктів, що володіють ринковою владою, а також на конкурентне регулювання на товарних ринках. Одним із ключових завдань конкурентної політики держави є створення умов функціонування товарних ринків, які унеможливають будь яке обмеження інтересів підприємств або порушення прав споживачів.

Серед учених немає єдиної позиції щодо визначення поняття “конкурентна політика”. Насамперед потрібно виділити економічний і

правовий аспекти, розуміння цього поняття у “вужькому” і “широкому” розумінні. Окрім того дискусія продовжується і щодо самої назви: “конкурентна політика”, “антимонопольна”, “антимонопольно-конкурентна”, “антитрастова”, “політика захисту економічної конкуренції”.

Так, В. Лагутін підкреслює, що за економічним змістом конкурентна політика становить сукупність дій держави як інституту, що здійснює вплив на діяльність ринкових суб’єктів господарювання, для підтримки, захисту і розвитку конкуренції, а юридичним її змістом є безпосереднє застосування конкурентного законодавства [1].

Серед дослідників є такі, що підтримують підхід, згідно з яким суть конкурентної політики держави визначається через її механізми, інструменти і засоби реалізації. Наприклад, Ю. Ясько пропонує розмежовувати процес формування конкурентної політики, який насамперед означає визначення головних її цілей, пріоритетів тощо і безпосередньо реалізацію державної конкурентної політики, тобто прийняття конкретних рішень на усіх рівнях влади щодо вибору інструментів, механізмів і засобів [2].

Підтримуючи такий підхід, К. Кантур аналізує інструменти конкурентної політики, виділивши активні і захисні заходи. До захисних заходів автор зараховує підтримування необхідного рівня конкуренції на товарних ринках та недопущення їх монополізації, контроль за економічною концентрацією, запобігання зловживанням монополіями та антиконкурентних узгоджених дій тощо. Активними є такі заходи, головним завданням яких є розвиток конкуренції на ринках, де її немає чи вони взагалі монополізовані. Передусім це стосується ринків природних монополій, а також тих, де покупцем і продавцем є держава [3].

Таку думку поділяє Т. Швидка, вказуючи на необхідність застосування активних методів реалізації конкурентної політики на монополізованих ринках чи ринках з обмеженою конкуренцією з метою сприяння і розвитку на них конкурентних відносин, реформування системи регулювання зниження адміністративних бар’єрів, сприяння входження на ці ринки приватних господарських суб’єктів як рівноправних із державними, а на деяких ринках навіть передачі господарських функцій від держави приватним підприємницьким структурам [4].

Як і більшість дослідників цього питання вважаємо, що не можна ототожнювати антимонопольну і конкурентну політику. Антимонопольна політика трактується як сукупність попереджувальних, обмежувальних заходів і заходів щодо припинення монопольної діяльності, зокрема: зловживання ринковою владою, укладення антиконкурентних угод між учасниками ринку, антиконкурентні дії органів державної влади. Суть конкурентної політики полягає у тому, що, окрім вказаних заходів, вона передбачає підтримку і розвиток конкуренції. Зокрема, Г. Филіок підкреслює, що антимонопольна політика за своєю сутністю є пасивною, а конкурентна політика, реалізуючи

заходи щодо припинення монополістичної поведінки підприємств, зокрема і державних органів, спрямована на активне виявлення потенційних проблем на ринках і в галузях, у яких через певні причини конкурентні механізми можуть бути ослаблені і функціонуватимуть неефективно [5].

3. Борисенко конкурентну політику держави визначає як комплекс цілеспрямованих державних заходів, направлених на створення і захист конкурентного середовища, здійснення профілактики і безпосереднє припинення порушень конкурентного законодавства, сприяння розвитку добросовісної конкуренції на товарних ринках.

Таким чином, поняття конкурентної політики є значно ширшим, враховує антимонопольне регулювання, а також захист від недобросовісної конкуренції, захист економічної конкуренції, сприяння розвитку економічної конкуренції на товарних ринках тощо. Усі ці напрями враховує конкурентна політика держави.

Конкурентну політику можна вважати одним із найскладніших видів економічної політики держави, бо вона повинна базуватися на всебічному аналізі конкурентного середовища на товарних ринках і достатньо точних прогнозах його розвитку. На сучасному етапі акценти в реалізації конкурентної політики переносяться з вирішення проблем подолання підприємницького (структурного) монополізму на підтримку і захист економічної конкуренції, а також обмеження інституційного монополізму. Шляхом заохочення чи навіть примусу суб'єктів ринку вступати в конкуренцію держава сприяє розвитку конкурентних відносин на усіх товарних ринках.

Як зазначає В. Лагутін, конкурентна політика має розроблятися і впроваджуватися, враховуючи і минулу, і майбутню діяльність учасників ринку. Тобто, в системі державних заходів виділяються ті, що розраховані на перспективу (*ex-ante regulation*), і ті, що стосуються минулої діяльності – ретроспективного впливу (*ex-post regulation*). На сьогодні для більшості товарних ринків характерний перехід від регулювання “*post*” до регулювання “*ex-ante*”. Іншими словами посилюється попереджувальний вид заходів в системі конкурентної політики держави, оскільки реалізація функцій регулятора щодо конкурентної політики на сьогодні здійснюється переважно у формі розслідувань фактів порушення конкурентного законодавства, тобто в режимі “*post*” [6]. Треба зауважити, що це не стосується контролю за узгодженими діями та концентрацією.

Нормативно-правовими основами розроблення і реалізації конкурентної політики держави на товарних ринках є закони і підзаконні акти щодо захисту економічної конкуренції та захисту від проявів недобросовісної конкуренції. Усі вони базуються на Конституційних нормах, визначених в Україні. Серед головних законів виділимо закони України “Про захист економічної конкуренції”, “Про Антимонопольний

комітет України”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, “Про природні монополії”. Окрім того, важливе значення відіграють нормативно-правові акти Кабінету міністрів України і Антимонопольного комітету України, насамперед: Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку надання Кабінетом міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб’єктів господарювання” № 219 від 28.02.2002 р. (редакція від 17.07.2003 р.), Постанова Кабінету міністрів України “Про Положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо-технічного значення, товари народного споживання, роботи і послуги монопольних утворень” № 135 від 22.02.1995 р. (редакція від 13.06.2002 р.); Розпорядження Антимонопольного Комітету України “Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України” № 5 від 19.04.1994 р. (редакція від 03.06.2016 р.); Розпорядження Антимонопольного Комітету України “Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію” № 33 від 19.02.2002 р. (положення про концентрацію) (редакція від 21.01.2020 р.).

Найважливішими принципами конкурентної політики, які переважно відображені у чинному законодавстві та відповідають кращим світовим практикам, є:

- діалектика структурного і поведінкових підходів у формуванні і реалізації конкурентної політики;
- підвищення добробуту громадян і суспільства загалом за рахунок позитивних ефектів від проконкурентних сил;
- застосування гнучкої системи конкурентної політики, яка надає можливості учасникам ринку право вибору, зміни стратегії господарської поведінки на ринку тощо;
- сприяння розвитку конкуренції на засадах підвищення конкурентоспроможності товарних ринків і його учасників;
- узгодження конкурентної політики держави із пріоритетами економічної політики і цілями державного регулювання загалом;
- сприяння підприємницькій діяльності;
- створення можливостей для доступу домогосподарств до благ, створюваних природними монополіями;
- раціональність нормативно-правових засад державної конкурентної політики, спрямована на підвищення ефективності функціонування товарних ринків [7].

Залежно від стану товарних ринків, які можуть бути як конкурентними, так і монопольними, державна конкурентна політика може передбачати різну мету, а, відповідно до останньої, – певні інструменти державного регулювання (табл. 1).

Таблиця 1

Конкурентна політика залежно від умов ринку

Стан ринків	Регулювання	Мета
Ринок, близький до конкурентного	– недопущення змов; – забезпечення рівності; – недопущення проявів недобросовісної конкуренції; – недопущення процесів концентрації і монополізації	Розвиток ефективної конкуренції на товарних ринках
Ринок може бути конкурентним, але конкуренція обмежена чи відсутня	– структурний поділ; ліквідація адміністративних і економічних бар'єрів; – стимулювання входження конкурентів на ринок	
Ринок природної монополії	Антимонопольне регулювання цін, якості продукції, робіт, послуг, доступу до ринку	Створення умов функціонування ринку близьких до конкуренції

Оскільки основним органом державної влади, який забезпечує захист економічної конкуренції на товарних ринках є Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення, то саме йому належить координаційна функція в системі конкурентної політики держави. На сучасному етапі, який характеризується активізацією процесів дерегуляції, суттєво зростає відповідальність органів державної влади усіх рівнів за розвиток і ефективність конкурентних відносин на товарних ринках. На основі ефективних законодавчих норм, розподілу повноважень і функцій між міністерствами та відомствами органи державної влади повинні здійснювати управління товарними ринками з метою розвитку на них конкуренції.

Провівши аналіз діяльності Західного Міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України (далі – ЗМТВ АМКУ) (до 2020 р. – Львівське територіальне відділення АМКУ) (табл. 2), можна зробити висновок, що у структурі усіх порушень конкурентного законодавства найбільшу частку становлять антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання: у 2017 р. – 52,8%; у 2018 р. – 54,8%; у 2019 р. – 68,9%; у 2020 р. – 84,4%. Значними залишаються порушення у формі антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, що суттєво знижує ефективність конкурентної політики держави на усіх рівнях.

Таблиця 2

**Порушення конкурентного законодавства, припинені Львівським
(Західним Міжобласним) територіальним відділенням АМКУ**

Вид порушень законодавства про захист економічної конкуренції	Рік							
	2017		2018		2019		2020	
	кіль- кість	част- ка, %	кіль- кість	част- ка, %	кіль- кість	частка, %	кіль- кість	част- ка, %
Зловживання монополь- ним становищем	7	13,1	-	-	7	5,9	11	4,3
Антиконкурентні узгодже- ні дії під час проведення торгів	28	52,8	23	54,8	82	68,9	217	84,4
Антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядуван- ня, органів адміністративно-господарського управління та контролю	3	5,7	11	26,2	19	16,0	12	4,7
Неподання інформації на вимогу голови відділення	4	7,5	3	7,1	6	5,0	13	5,1
Невиконання попередньо- го рішення органу АМКУ	6	11,3	-	-	-	-	-	-
Недобросовісна конку- ренція	5	9,4	5	11,9	5	4,2	4	1,5
ВСЬОГО	53	100	42	100	119	100	257	100

Примітка: із червня 2020-го р. – Західне Міжобласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України (ЗМТВ АМКУ)

Проблеми, які притаманні процесу реалізації конкурентної політики держави, ілюструє співвідношення між сумою накладених та стягнених штрафів АМКУ та його територіальними відділеннями за порушення законодавства у сфері конкуренції (табл. 3, рис. 1) [8 – 14].

Таблиця 3

**Співвідношення накладених штрафів ЗМТВ АМКУ та сплачених
штрафів за порушення конкурентного законодавства за 2017 – 2020 рр.**

Сума штрафу	Рік			
	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5
Штрафи, накладені ЗМТВ АМКУ, грн	1 927 550	3 067 600	8 652 300	81 353 555
Штрафи, стягнені з порушників конку- ренційного законодавства, грн	1 940 873	1 582 573	2 594 422	5 101 657

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
Питома вага стягнених штрафів відносно суми штрафів накладених ЗМТВ АМКУ, %	100,69	51,59	29,99	6,27
Економічний ефект припинених ЗМТВ АМКУ порушень, млн грн	36	55	72	241

Рис. 1. Співвідношення накладених штрафів ЗМТВ АМКУ та сплачених штрафів суб'єктами господарювання за II – IV квартал 2020 р.

Як свідчить аналіз результатів діяльності ЗМТВ АМКУ за 2017 – 2020 рр. суми накладених штрафів за порушення суб'єктами господарювання конкурентного законодавства значно перевищують суми фактично сплачених ними штрафів (за винятком 2017 р.). Питома вага сплачених штрафів щодо суми встановлених ЗМТВ АМКУ зменшується: у 2018 р. – 51,59%; у 2019 р. – 29,99%; у 2020 р. – 6,27%. Загалом, за період 2017 – 2020 рр. ЗМТВ АМКУ було накладено штрафів за порушення конкурентного законодавства на суму понад 95 млн грн, а фактично з порушників було стягнуто 11219543 грн, що становить всього 11,8%.

Така ситуація обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками: недосконалістю законодавчих норм та недостатньою обґрунтованістю штрафних санкцій щодо суб'єктів господарювання, низькою конкурентною культурою учасників ринку, низьким рівнем відповідальності порушників конкурентного законодавства, з одного боку, та “прихильністю” представників влади до окремих із них – з іншого, відсутністю дієвих мотивів

до недопущення антиконкурентних дій у господарській діяльності, підтримки та розвитку конкуренції на товарних ринках.

Актуальною проблемою в реалізації конкурентної політики держави є забезпечення рівних умов усім суб'єктам господарювання, не залежно від форм власності. Це пов'язано із тим, що більшість товарних ринків України характеризується присутністю на них підприємств державної форми власності. Так, згідно із даними ОЕСР і Світового банку (станом на 2018 р.), приблизно 19 товарних ринків України мають хоча б одне державне підприємство. Дані Мінекономіки свідчать, що частка виторгу від реалізації продукції підприємств державної форми власності за 9 місяців 2020 р. склала 10%, зокрема у галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 43,6%, транспорту та інфраструктури – понад 30%. Окрім того, необхідно враховувати, що кількість комунальних підприємств збільшується: на початок 2021 р. в Україні їх зареєстровано 14174, що на 22% більше, аніж у 2018 р. [15].

Серед усіх напрямків конкурентної політики держави на сьогодні вважаємо головними є захист конкуренції та демонополізація потенційно конкурентних та монопольних ринків.

Відповідно, з метою захисту економічної конкуренції на товарних ринках необхідно:

1. Забезпечити недопущення змов, особливо протидію картельним змовам у сфері публічних закупівель. Одним із шляхів реалізації цього завдання є налагодження ефективної взаємодії регулятора із правоохоронними органами, розширення повноважень АМКУ щодо перевірок суб'єктів господарювання. Запорукою зменшення правопорушень у процесі публічних закупівель має стати запровадження конкурентних умов на усіх його етапах.

2. Забезпечити рівність суб'єктів господарювання шляхом, насамперед, контролю і прозорості державної допомоги, а також припинення дискримінації в діях органів державної влади. Ефективність державної допомоги як інструмента конкурентної політики обумовлена її адресністю, спрямованістю на розвиток конкуренції на ринках через підтримку насамперед малого і середнього бізнесу, її прозорістю, постійним моніторингом і контролем.

3. Припинення та недопущення проявів недобросовісної конкуренції в господарській діяльності. Ефективним засобом для цього є дотримання правил професійної етики, адвокатування добросовісної конкуренції. Адвокатування полягає в тому, що антимонопольні органи з метою сприяння розвитку конкуренції на товарних ринках застосовують різноманітні механізми, спрямовані на поширення знань серед громадськості про переваги конкуренції, включаючи і вплив на органи державної влади [16].

4. Посилення контролю за концентрацією товарних ринків, недопущення монополізації ринків шляхом злиттів і поглинань на основі внесення відповідних коректив у конкурентне законодавство.

5. Недопущення випадків невиконання рішень регулятора та інших органів влади щодо проявів недобросовісної конкуренції, удосконалення норм адміністративної відповідальності за такі порушення.

Серед заходів конкурентної політики, спрямованих на демонополізацію потенційно конкурентних та монополізованих ринків, першочерговими є:

1. Сприяння входженню на ринки нових учасників; зниження, а в деяких випадках зняття бар'єрів для входження конкурентів. Для цього економічна політика держави повинна базуватися на принципах максимального сприяння саморегуляції ринків, мінімізації неефективного державного регулювання, спрощення умов ведення бізнесу, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

2. Застосування примусового поділу монополізованих ринків, збільшення кількості підприємств на ринках шляхом реструктуризації підприємств монополістів відповідно до норм законодавства.

3. На монополізованих ринках, ефективність яких на конкурентних засадах є нижчою, доречним є втручання держави за допомогою регулювання цін, якості надаваних послуг чи виробленої продукції тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, головним завданням конкурентної політики держави є забезпечення ефективності конкурентних відносин на товарних ринках, що обумовлює підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Усі інструменти та механізми конкурентної політики держави повинні застосовуватися винятково з метою розвитку ефективної конкуренції на товарних ринках. Конкурентна політика, адаптована до сучасних вимог і викликів, повинна заохочувати конкуренцію між виробниками, що сприятиме покращенню якості товарів, послуг, формуванню економічно обґрунтованих цін та їх зниженню, а відтак, підвищенню рівня задоволення потреб суспільства.

Головними інструментами конкурентної політики мають стати попереджувальні заходи, посилення рівня відповідальності суб'єктів господарювання за порушення конкурентного законодавства, а також адвокатування конкуренції, спрямоване на формування конкурентної культури учасників ринків, переважання принципів добросовісної, прозорої конкуренції.

Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на визначення комплексу заходів щодо підвищення ефективності реалізації конкурентної політики на засадах збалансування приватних і загальнодержавних інтересів.

Список використаної літератури

1. Лагутін В. Д. Конкурентна політика держави: механізм реалізації // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. № 4. С. 22—37.

2. Ясько Ю. Формування державної конкурентної політики в Україні // Вісник КНТЕУ. 2013. № 4. С. 24—36.

3. Кантур К. С. Роль Антимонопольного комітету України в розвитку конкуренції // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. 2014. Вип. 2 (45). URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-2/doc/2/06.pdf>.4 (дата звернення: 10.05.2021).

4. Швидка Т. І. Інструментальний механізм формування та реалізації конкурентної політики держави // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. Вип. 2 (45). № 4. DOI <https://doi.org/10.15421/391918>. URL : http://apnl.dnu.in.ua/4_2019/20.pdf (дата звернення: 09.05.2021).

5. Филюк Г. Високий рівень монополізації української економіки – бар'єр на шляху підвищення її конкурентоспроможності // Сучасний економічний розвиток. 2015. URL : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjU0bDZuuLiAhUBIYsKHZtYDpQQFjAAegQIBRAC&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgibin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fvkpnuen_2015_10_19.pdf&usq=AOvVaw2PNmh08gMQiLJsl-VLhzbL (дата звернення: 30.05.2021).

6. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики : підручник. Київ : Таксон, 2004. 704 с.

7. Куліш Л. П. Конкурентна політика у системі інструментів державного регулювання економіки // Економіка та держава. 2019. № 1. С. 126—131. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.1.126.

8. Вісник Західного міжобласного територіального відділення АМКУ за 4 квартал 2020 року. 2021. 05.01. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/89496> (дата звернення: 03.05.2021).

9. Вісник Західного міжобласного територіального відділення АМКУ за III квартал 2020 року. 2020. 09.10. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/89196> (дата звернення: 03.05.2021).

10. Вісник Західного міжобласного територіального відділення АМКУ за II квартал 2020 року. 2020. 09.07. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/88856> (дата звернення: 03.05.2021).

11. Вісник Західного міжобласного територіального відділення АМКУ за I квартал 2020 року. 07.04.2020. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/88419> (дата звернення: 03.05.2021).

12. Звіт Львівського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України за 2017 рік. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/85192> (дата звернення: 03.05.2021).

13. Звіт Львівського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України за 2018 рік. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/86358> (дата звернення: 03.05.2021).

14. Звіт Львівського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України за 2019 рік. URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/category/80101> (дата звернення: 03.05.2021).

15. Звіт Антимонопольного комітету України за 2020 рік. URL : <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e268fc0702551413.pdf> (дата звернення: 04.05.2021).

16. Advocacy and Competition Policy. Report prepared by the Advocacy Working Group. ICN's Conference Naples, Italy. 2002. URL: https://www.internationalcompetitionnetwork.org/wp-content/uploads/2018/09/AWG_AdvocacyReport2002.pdf (date of using: 12.05.2021).

Статтю подано: 28.04.2021

Статтю схвалено: 19.06.2021

Skoryk Halyna Ivanivna

*Associate Professor, PhD
Associate Professor of Theoretical and Applied Economics Department
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-6637-7252
e-mail: gskoryk67@gmail.com*

Grinchyshyn Yuriy Olehovych

*student of the group UA-42
Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0003-2232-1254
e-mail: yurii.hrynychshyn.ua.2017@lpnu.ua*

**COMPETITION POLICY OF THE STATE: IMPLEMENTATION PROBLEMS
AND RECOMMENDATIONS FOR IMPROVEMENT**

Problem setting. Changes in the socio-economic development of the country, caused by geopolitical, technological, economic and social factors, create new challenges for the competition policy of the state. The COVID-19 pandemic added to this list, significantly affecting the activities of the business environment, households, and the world economy in general. The development of an effective competition environment in commodity markets is a prerequisite for the restoration of stable economic growth on the basis of innovation and investment development.

In this regard, there is a need to rethink the mechanism and set of instruments of competition policy on their adequacy to the current situation, their effectiveness and ability to ensure the achievement of goals and objectives. Nowadays, the emphasis of competition policy is changing, caused by changes in the competition environment and the objectives of economic policy in general. At the same time, the formation of competition policy should take place as a holistic system of influence by public authorities on the activities of economic entities and commodity markets in accordance with national goals and priorities of socio-economic development.

Recent research and publications analysis. The works of Ukrainian and foreign scientists, including V. Lagutin, Z. Borysenko, A. Gerasimenko, G. Filyuk, K. Kantur, T. Shvydka, Y. Yasko, T. Shcherbakova, M. Porter, O. Kilievich and others are devoted to the study of theoretical and applied principles of competition policy.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. Despite significant developments in competition policy, there are still crucial problems to solve regarding the mechanism, tools and methods of competition policy, considering the socio-economic changes in society, changes of the emphasis in its implementation, given the existing problems, dynamics and structure of violations of competition law, the need for coordination of competition policy with the entire system of state regulation of the national economy and adaptation to competition practices in developed countries.

Therefore, further research is needed to improve the state's competition policy in the face of new challenges.

The main purpose of the article is a theoretical study of competition policy, identification of the main problems in the implementation of competition policy on the basis of analysis of the Western Regional Territorial office of Antimonopoly Committee of Ukraine and formulation of recommendations for their elimination.

Paper main body. Competition policy is one of the most important and complex forms of economic policy of the state. In its content, it is much broader than antitrust regulation, as it aims not only to limit and terminate monopolistic practices, anticompetitive agreements between economic entities and government actions, but also to develop and maintain effective economic competition, including through the application of competition law.

Nowadays, the main focus of the state's competition policy is to strengthen its preventive nature in order to promote fair competition, as well as to end the monopolistic behavior of both enterprises and public authorities.

The most important principles of competition policy, which are mainly reflected in the current legislation and correspond to the best world practices are: improving the welfare of society; flexibility of competition policy; increasing the competitiveness of the national producer; promotion of entrepreneurial activity; creating opportunities for access to the benefits created by natural monopolies; coordination of the state's competition policy with the priorities of economic policy and the goals of state regulation in general.

Analysis of antitrust authorities showed that in the total number of violations of competition law the largest share are anticompetitive concerted actions of economic entities, violations in the form of anticompetitive actions by government, local authorities, bodies of administrative management and control, which significantly reduce the effectiveness of competition policy of the state at all levels.

An actual problem in the implementation of state competition policy is to ensure equal conditions for all business entities, regardless of the type of ownership. This is due to the fact that most commodity markets in Ukraine are characterized by the presence of state-owned enterprises. Thus, according to the OECD and the World Bank (as of 2018), approximately 19 commodity markets in Ukraine have at least one state-owned enterprise; The number of utility companies is constantly increasing: at the beginning of 2021, 14,174 of them were registered in Ukraine, which is 22% more than in 2018.

A reflection of the existing problems is the discrepancy between the amounts of fines imposed by the regulator for violating competition law and the amounts of fines actually paid. Thus, for the period of 2017-2020, the Western Regional Territorial office of Antimonopoly Committee of Ukraine imposed fines for violation of competition law in the amount of over UAH 95 million, and in fact UAH 11219543 was collected from violators, which is only 11.8%. The factors of this situation are: imperfection of legal norms and insufficient justification of penalties for business entities; low competitive culture of market participants, low responsibility of violators of competition law and "commitment" of government officials to some of them; lack of effective motives to prevent anticompetitive actions in economic activities, and lack of support and development of competition in commodity markets.

Among all areas of state competition policy today, we consider the protection of competition and demonopolization of potentially competitive and monopolistic markets to be

the main ones. In order to prevent collusion and counteract cartel agreements, it is necessary to establish effective interaction between the regulator and law enforcement agencies, expand the powers of the AMCU to inspect business entities, and introduce competitive conditions at all stages of public procurement. The control, transparency and targeting of state aid, as well as the cessation of discrimination in the actions of public authorities, are the key to ensuring the equality of economic entities, especially in the face of the challenges posed by the COVID-19 pandemic. Termination of unfair competition practices based on fair competition advocacy.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The main task of the state's competition policy is to ensure the effectiveness of competitive relations in commodity markets, which leads to increased competitiveness of the domestic economy. All instruments and mechanisms of state competition policy should be used solely to develop effective competition in commodity markets. Competition policy, adapted to modern requirements and challenges, should encourage competition between producers, which will improve the quality of goods, services, the formation of economically reasonable prices and reduce them, and thus increase the level of satisfaction of society's needs.

The main instruments of competition policy should be preventive measures, strengthening the level of responsibility of economic entities for violations of competition law, as well as competition advocacy aimed at forming a competitive culture of market participants, the predominance of the principles of fair, transparent competition.

Key words: state competition policy; competition; protection of economic competition; monopolism; demonopolization; equal management conditions.

References

1. Lahutin, V. D. (2016). Competitive policy of the state: mechanism of realization. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelnoekonomichnoho universytetu*, Vol. 4, pp. 22-37 [in Ukrainian].
2. Yasko, Yu. (2013). Formuvannya derzhavnoi konkurentnoi polityky v Ukraini. *Visnyk KNTEU*, № 4, pp. 24-36 [in Ukrainian].
3. Kantur, K. S. (2014). Rol Antymonopolnoho komitetu Ukrainy v rozvytku konkurentsii. *Derzhavne rehuliuвання protsesiv ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku*, Issue 2 (45). URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-2/doc/2/06.pdf>.4 [in Ukrainian].
4. Shvydka, T. I. (2019). Instrumentalni mekhanizmy formuvannya ta realizatsii konkurentnoi polityky derzhavy. *Aktualni problemy vitchyznianoї yurysprudentsii*, № 4. DOI <https://doi.org/10.15421/391918>. URL : http://apnl.dnu.in.ua/4_2019/20.pdf [in Ukrainian].
5. Fyliuk, H. (2015). Vysokyi riven monopolizatsii ukrainskoї ekonomiky – barier na shliakhu pidvyshchennia yii konkurentospromozhnosti. Suchasnyi ekonomichni rozvytok. URL : https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjU0bDZuuLiAhUBIYsKHZtYDpQQFjAAegQIBRAC&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgibin%2Ffirbis_nbu%2Fcgibirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fvkpnuen_2015_10_19.pdf&usq=AOvVaw2PNmh08gMQiLJsl-VLhzbL [in Ukrainian].
6. Borysenko, Z. M. (2004). *Osnovy konkurentnoi polityky*. Kyiv: Takson. 704 p. [in Ukrainian].

7. Kulish, L. P. (2019). Competitive policy in the system of government regulation of the economy. *Ekonomika ta derzhava*, Vol. 1, pp. 126-131. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.1.126 [in Ukrainian].

8. *Visnyk Zakhidnoho mizhoblasnoho terytorialnoho viddilennia AMKU za 4 kvartal 2020 roku.* (2021). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/89496> [in Ukrainian].

9. *Visnyk Zakhidnoho mizhoblasnoho terytorialnoho viddilennia AMKU za III kvartal 2020 roku.* (2020). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/89196> [in Ukrainian].

10. *Visnyk Zakhidnoho mizhoblasnoho terytorialnoho viddilennia AMKU za II kvartal 2020 roku.* (2020). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/88856> [in Ukrainian].

11. *Visnyk Zakhidnoho mizhoblasnoho terytorialnoho viddilennia AMKU za I kvartal 2020 roku.* (2020). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/88419> [in Ukrainian].

12. Zvit Lvivskoho oblasnoho terytorialnoho viddilennia Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2017 rik. (2017). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/85192> [in Ukrainian].

13. Zvit Lvivskoho oblasnoho terytorialnoho viddilennia Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2018 rik. (2018). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/article/86358> [in Ukrainian].

14. Zvit Lvivskoho oblasnoho terytorialnoho viddilennia Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2019 rik. (2019). URL : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/lviv/uk/publish/category/80101> [in Ukrainian].

15. Zvit Antymonopolnoho komitetu Ukrainy za 2020 rik. (2020). URL : <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/4a0/e26/6054a0e26fc0702551413.pdf> [in Ukrainian].

16. Advocacy and Competition Policy Report prepared by the Advocacy Working Group. ICN's Conference Naples, Italy. (2002). URL : https://www.internationalcompetitionnetwork.org/wp-content/uploads/2018/09/AWG_AdvocacyReport2002.pdf.

Paper submitted: 28.04.2021

Paper accepted: 19.06.2021

Цитування: Скорик Г. І., Гринчишин Ю. О. Конкурентна політика держави: проблеми реалізації та рекомендації щодо удосконалення // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2(67) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2021. С. 77—91. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240245>).

Citation: Skoryk, H. I., Hrynchyshyn, Yu. O. (2021). Konkurentna polityka derzhavy: problemy realizatsii ta rekomendatsii shchodo udoskonalennia. *Efficiency of Public Administration*, Issue 2(67), pp. 77-91. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240245>).